

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

בס"ד

מלחמת העולם הראשונה

בין השנים 1914-1918 התנהלה על אדמת אירופה מלחמה חסרת תקדים בהיקפה ובעוצמתה. המלחמה סחפה את אירופה לתוך מערבולת שהתאפיינה באלימות ובאכזריות, אשר הסבו סבל ואובדן למיליוני בני אדם.

הגורמים למלחמה:

1. רצח יורש העצר האוסטרו-הונגרי פרנץ פרדיננד. יורש העצר ואשתו נרצחו בשתי יריות אקדח על ידי אזרח סרבי לאומני קנאי, בעת ביקור רשמי שלהם בעיר סרייבו בירת בוסניה, שהייתה באותה תקופה בשליטת אוסטרו-הונגריה. אוסטרו הונגריה הכריזה מלחמה על סרביה.
2. הסכמים ובריתות פיצלו את אירופה לגושים של מדינות יריבות. ביסמרק, קנצלר (ראש ממשלה) גרמניה כרת ברית צבאית עם אוסטרו-הונגריה שלפיה כל אחת תסייע לשנייה במקרה של תקיפה מצד רוסיה. אל הברית הצטרפה מאוחר יותר גם איטליה. מול הערכות זו נחתמה ברית נוספת בין רוסיה לצרפת לפיה כל אחת תגן על השנייה במקרה של תקיפה מצד גרמניה. הבריתות פיצלו את אירופה לשני גושים יריבים ובסופו של התהליך התגבשו שני מחנות: **מדינות המרכז** - גרמניה, אוסטרו-הונגריה, האימפריה העות'מאנית ובולגריה, ו**מדינות ההסכמה** - רוסיה, בריטניה וצרפת. בשנת 1917 הצטרפה ארצות-הברית למדינות ההסכמה.
3. מרוץ החימוש – המתרחש הפוליטית הביאה להגדלת תקציב הביטחון במדינות אירופה, הצטיידות בנשק רב וחזוקת היחידות הצבאיות. כך גם בזירה הימית. הצדדים הלוחמים השתמשו בטכנולוגיות לחימה חדשות, כמו: תותחים, מרגמות, טנקים, מטוסים וצוללות. במלחמה הזאת הופעלו לראשונה אמצעי לחימה.
4. המרוץ האימפריאלי - כיבוש האזורים שמעבר לים, שהתנהל על ידי מעצמות אירופה, נשא אופי של מעין מרוץ תחרותי. רוב שטחיהן של אסיה ואפריקה השתייכו לכמה מעצמות אירופאיות, אשר הקימו בהן קולוניות שהיו כפופות לשלטוןן. מציאות זו הובילה למתחים ועימותים בין המעצמות לבין עצמן, ובין הקולוניות שלהן.

בעקבות הכרזת המלחמה של אוסטרו-הונגריה, החלה מערכת הבריתות האירופית לפעול, ותוך כחודש היו כל מעצמות אירופה מעורבות במלחמה.

המלחמה ומאפייניה:

מלחמה טוטאלית - המלחמה התאפיינה בהיקף נרחב מאוד. למלחמה הייתה השפעה על כלל תושביהן של המדינות שהשתתפו בה. התפשטות הלחימה מהחזית הצבאית אל העורף האזרחי, בהשפעה על היבטים רבים בחייהם של בני התקופה ובהשקעה במשאבים של המשק - כוח האדם, הייצור החקלאי והתעשייתי.

כלכלת מלחמה - הכלכלה הייתה מגויסת למלחמה. רבים מהעובדים בחקלאות ותעשייה נעדרו מעבודתם. כלכלת המדינה הייתה צריכה לספק גם את צורכי הלוחמים וגם את צורכי העורף. הייצור הוגבר, והתרכז בצורכי מלחמה, כאשר בעורף בלט המחסור. המצב גרם לכניסת נשים לתחומי עיסוק גבריים מובהקים. **מלחמת חפירות** - הלחימה התרחשה בשטחיהן של בלגיה וצרפת, שגרמניה פלשה אליהן. הכוחות הגרמניים נבלמו, ומאז התנהלה מלחמה בה תזוזת הכוחות מוגבלת. מלחמת החפירות הייתה מלחמת התשה אכזרית וממושכת.

טכנולוגיות לחימה חדשות - הצדדים הלוחמים השתמשו בטכנולוגיות לחימה חדשות, כמו: תותחים, מרגמות, טנקים, מטוסים וצוללות.

במלחמה זו הופעלו לראשונה אמצעי לחימה המוניים.

התעמולה - כל מדינה השתמשה באמצעי תעמולה שונים שנועדו לחזק את אוכלוסייתה ולוחמיה ולערער את האויב.

היהודים הושפעו מן המלחמה - עם פרוץ המלחמה נקראו יהודים רבים אל דגלה של המדינה שבה חיו ונשלחו לחזית. כך נמצאו לוחמים יהודים גם בצבאותיהן של מדינות ההסכמה וגם בצבאותיהן של מדינות המרכז, ולא פעם היה עליהם להילחם זה בזה.

במהלך המלחמה נערך טיהור אתני - פעולות רצח או גירוש במטרה להרחיק קבוצה אתנית מסוימת מאזור מסוים ולהעניק אותו לקבוצה אתנית אחרת.

מלחמת העולם - נקודת משבר של המודרנה

בשנת 1917 מדינות ההסכמה ניצחו במלחמה, אך המלחמה גבתה מחיר יקר. קיימות הערכות שונות לגבי מספר ההרוגים - בין 8 מיליון ל-20 מיליון חללים – חיילים ואזרחים. בינואר 1919 החלו דיוני ועידת השלום בפריז שאורגנה על ידי המדינות המנצחות במלחמת העולם הראשונה, לשם חתימת חוזה שלום ביניהן ובין המדינות המובסות.

העשרה לבחירת המורה – סרטון מתוך תכנית באר:

סרטון - מלחמת העולם הראשונה - יש ללחוץ על הקישור